

Fimea kehittää, arvioi ja informoi

JULKAISUSARJA 5/2018

APTEEKKIEN
TILINPÄÄTÖSANALYYSI
VUOSILTA 2013–2016

fimea

APTEEKKIEN TILINPÄÄTÖSANALYYSI VUOSILTA 2013–2016

Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2018

© Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
2018

Julkaisija

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
Postiosoite: PL 55, 00034 FIMEA
Puh. vaihde: 029 522 3341
www.fimea.fi

Jakelutiedot

www.fimea.fi/tietoa_fimeasta/julkaisut

ISBN 978-952-5624-85-4

ISSN-L 1799-7135

ISSN 1799-7135 (painettu)

ISSN 1799-7143 (verkkojulkaisu)

KÄSIKIRJOITTAJAT

Leena Reinikainen

Proviisori, yo-merkonomi
Kehittämissuunnittelija
Lääkehoitojen arviointi -prosessi,
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

Antti Hyvärinen

MMT, VTM
Lääketaloustieteilijä
Lääkehoitojen arviointi -prosessi,
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

Pertti Happonen

LL, MPH
Johtaja
Lääkehoitojen arviointi -prosessi,
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	4	4.6	Liikevoiton laskennalliset raja-arvot ja liikevoiton jakautuminen.....	15
RESUMÉ.....	5	4.7	Apteekkien liikevoittoprosentti.....	16
ABSTRACT.....	6	4.8	Maakunta- ja kuntakohtainen tarkastelu.....	16
1 JOHDANTO.....	7	5	APTEEKKIEN TILOISSA TOIMIVAT YHTIÖT.....	19
2 SELVITYKSEN TAVOITTEET.....	8	6	APTEEKKIEN VAKAVARAISUUS JA MAKSUVALMIUS.....	20
3 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	9	6.1	Omavaraisuusaste.....	20
4 YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA.....	11	6.2	Suhteellinen velkaantuneisuus.....	20
4.1 Liikevaihto.....	11	6.3	Maksuvalmius.....	21
4.2 Myyntikate.....	12	7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	22
4.3 Liikevoitto (tappio) ennen satunnaisia eriä.....	13	LÄHTEET.....		23
4.4 Liikevoittoon vaikuttavia tekijöitä.....	14	LIITTEET.....		24
4.5 Liikevoitto, verotettavat tulot ja palkkaoikaisu ...	14			

TIIVISTELMÄ

Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2013–2016. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi julkaisusarja 5/2018. 28 s. ISBN 978-952-5624-85-4.

Tausta

Fimean lakisääteisiin apteekkien valvonta- ja kehittämistehtäviin kuuluu lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden ja apteekkiverkoston kattavuuden varmistaminen. Fimea laatii vuosittain apteekkien tilinpäätösanalyysin, jotta lääkkeiden ja apteekkipalveluiden saatavuutta, apteekkien tulonmuodostusta koskevien uudistusten tarpeellisuutta sekä tehtyjen muutosten vaikutuksia voidaan arvioida ja seurata.

Tavoitteet

Selvityksen tavoitteena oli tarkastella apteekkien talouden kehittymistä vuosina 2013–2016 sekä päivittää edellistä tilinpäätösanalyysiä.

Menetelmät

Tilinpäätösanalyysi pohjautuu apteekkien vuoden 2016 taloustietoihin, joita apteekkarit ovat toimittaneet Fimealle keväällä 2017. Tilinpäätösanalyysissä ovat mukana ne yksityiset apteekit, jotka olivat toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosina 2013–2016. Aineisto analysoitiin kuvailevin menetelmin.

Tilinpäätösanalyysi jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan apteekkien liikevaihtoon, myyntiin ja kannattavuuteen liittyviä asioita. Toisessa osassa tarkastellaan vuoden 2016 tietojen pohjalta apteekkien yhteydessä toimivia yhtiöitä sekä näiden liikevaihtoa ja liikevoittoa. Viimeisessä osassa tarkastellaan apteekkien vakavaraisuutta sekä maksuvalmiutta.

Tulokset

Apteekkien keskimääräinen liikevaihto kasvoi vuosina 2013–2016 noin 9 %. Myynnin kasvu koostui suurimmaksi osaksi lääkemyynnin kasvusta.

Vuonna 2016 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä ja veroja oli noin 264 000 euroa, joka on noin 6 % enemmän kuin tarkastelujakson alussa vuonna 2013. Yli 40 %:lla aineiston apteekteista omavaraisuusaste oli hyvä. Suhteellinen velkaantuneisuus oli hyvä kaikilla aineiston apteekteilla. Apteekkien myyntikatteissa oli havaittavissa pientä laskua ja apteekkien maksuvalmius oli tarkastelujaksolla heikentynyt.

Johtopäätökset

Aineiston apteekkien toiminta on ollut vuonna 2016 liiketaloudellisesti kannattavaa ja apteekit ovat pääsääntöisesti vakavaraisia. Apteekkien liikevaihto näyttää kasvavan etenkin suurimmissa liikevaihtoryhmissä. Apteekin liikevaihto näyttää kasvavan myös apteekin sijaintialueen väestömäärän mukaan. Apteekkien liikevoitot ovat suurempia taajaan asuttujen alueiden apteekteissa kuin kaupunki- tai haja-asutusalueiden apteekteissa. Paikkakunnilla, joissa väestömäärä apteekkia kohden on suuri, voidaan apteekkien määrää tämän taloustarkastelun perusteella lisätä.

Apteekkien väliset erot liikevoiton suhteen vaihtelevat kuitenkin suuresti eri liikevaihtoryhmiin sisällä. Kannattavuudessa ja vakavaraisuuden kehityksessä on havaittavissa hidastumista ja joiltakin osin myös laskua tarkastelujakson aikana. Kaikkein pienimpien apteekkien toiminta edellyttää tarkkaa taloudellista suunnittelua.

RESUMÉ

Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Apotekens bokslutsanalys för åren 2013–2016. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimea. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 5/2018. 28 s. ISBN 978-952-5624-85-4.

Bakgrund

Fimeas lagstadgade tillsyns- och utvecklingsuppdrag gällande apotek omfattar säkerställande av en riksomfattande tillgång till läkemedel och av ett täckande apoteksnät. Fimea gör varje år en analys av apotekens bokslut, för att tillgången till läkemedel och apotekstjänster, behovet av reformer som gäller apotekens inkomstbildning och effekterna av reformerna ska kunna utvärderas och följas upp.

Mål

Syftet med redogörelsen var att granska apotekens ekonomiska utveckling 2013–2016 och att uppdatera den föregående bokslutsanalysen.

Metoder

Bokslutsanalysen baserar sig på de ekonomiska uppgifter från 2016 som apoteken skickade till Fimea våren 2017. Bokslutsanalysen omfattar de privata apotek som var verksamma under hela granskningsperioden och som hade en hel räkenskapsperiod 2013–2016. Materialet analyserades med beskrivande metoder.

Bokslutsanalysen består av tre delar. I den första delen granskas ärenden som anknyter till apotekens omsättning, försäljning och lönsamhet. I den andra delen granskas utifrån uppgifterna från 2016 de bolag som verkar i anslutning till apoteken samt deras omsättning och rörelsevinst. I den sista delen granskas apotekens soliditet och likviditet.

Resultat

Apotekens genomsnittliga omsättning ökade med cirka 9 procent under åren 2013–2016. Försäljningstillväxten bestod till största delen av en ökad försäljning av läkemedel.

År 2016 var apotekens genomsnittliga rörelsevinst före extraordinära poster och skatter cirka 264 000 euro, vilket innebär en ökning med cirka 6 procent sedan början av granskningsperioden 2013. Över 40 procent av apoteken i materialet hade en god soliditetsgrad. Den relativa skuldsättningen var god på alla de apotek som ingick i materialet. Apotekens försäljningsbidrag visade en liten nedgång och apotekens likviditet hade försämrats under granskningsperioden.

Slutsatser

De apotek som finns med i materialet hade en affärsekonomiskt lönsam verksamhet 2016 och apoteken är i regel solida. Apotekens omsättning ser ut att växa i synnerhet i de största omsättningsgrupperna. Ett apoteks omsättning ser också ut att växa enligt befolkning i det område där apoteket är beläget. Apotekens rörelsevinst är större i tätt befolkade områden än i stads- och glesbygdsområden. På orter med hög befolkningsmängd per apotek kan man enligt den här ekonomiska översikten öka antalet apotek.

Skillnaderna i rörelsevinst mellan apoteken är emellertid stora inom respektive omsättningsgrupp. I lönsamhets- och soliditetsutvecklingen kan man se en nedbromsning och till vissa delar också en nedgång under granskningsperioden. Verksamheten på de allra minsta apoteken kräver noggrann ekonomisk planering.

ABSTRACT

Reinikainen L, Hyvärinen A, Happonen P. Analysis of pharmacies' financial statements for 2013–2016. Finnish Medicines Agency Fimea. Serial Publication Fimea Develops, Assesses and Informs 5/2018. 28 p. ISBN 978-952-5624-85-4.

Background

The statutory pharmacy supervision and development duties of the Finnish Medicines Agency Fimea include ensuring nationwide access to medicines through a comprehensive pharmacy network. Fimea prepares an annual financial statement analysis of Finnish pharmacies with the objective of ensuring access to medicines and pharmacy services, assessing the need for reforms of pharmacy income formation, and assessing and monitoring the impact of the reforms carried out.

Aims

The aim of the report was to assess the financial performance of pharmacies in 2013-2016 and to bring up to date the previous financial statement analysis.

Methods

The financial statement analysis is based on the financial data of 2016 submitted to Fimea by pharmacy owners in the spring of 2017. The financial statement analysis covers all private pharmacies in operation throughout the review period and with a full financial year in the period 2013-2016. The material was analysed using descriptive methods.

The financial statement analysis consists of three sections. The first section assesses matters related to the turnover, sales and profitability of pharmacies. The second section analyses companies operating in conjunction with pharmacies, as well as their turnover and operating profit. This analysis is based on the information provided for 2016. The final section assesses the solvency and liquidity of pharmacies.

Results

The average turnover growth for pharmacies in 2013–2016 was about 9%. The growth in sales mainly consisted of growth in the sales of pharmaceuticals.

In 2016, pharmacies recorded an average profit before extraordinary items and taxes of about EUR 264,000, which is approximately 6% higher than at the beginning of the review period in 2013. More than 40% of the pharmacies covered by the report recorded a healthy equity ratio, while all of them had a sound total debt ratio. During the review period, pharmacies' sales margins had slightly decreased and their liquidity had weakened.

Conclusions

The operations of the pharmacies covered by the report were profitable in 2016, and most of the pharmacies were financially sound. The pharmacies' turnover seems to be growing in the largest turnover groups in particular. A pharmacy's turnover also seems to grow with the size of population in the pharmacy's location area. The pharmacies' operating profits are larger in the pharmacies of densely-populated areas than in the pharmacies of urban or sparsely populated areas. In locations where the population per pharmacy is large, the number of pharmacies can be increased based on this financial assessment.

However, differences between pharmacies in terms of operating profit vary considerably within different turnover groups. Deceleration and even decline in certain regards can be noticed in the profitability and solvency development during the review period. The operations of the smallest pharmacies require precise financial planning.

1 JOHDANTO

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimean lakisääteisinä tehtävinä ovat lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden ja apteekkiverkoston kattavuuden varmistaminen. Käytännössä Fimea kokoaa, tuottaa, arvioi ja välittää riippumatonta ja ajantasaista tietoa lääkkeistä, niiden käytöstä ja apteekkien toiminnasta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille, väestölle että julkisen päätöksenteon tarpeisiin. Fimea on laatinut tähän mennessä kuusi laajamittaista selvitystä apteekkien taloudellisen tilan kehittymisestä (1–6).

Lääkepolitiikka 2020 -asiakirjassa on asetettu yhteisiä tavoitteita sosiaali- ja terveysalan viranomaisille ja lääkelaan toimijoille (7). Käytännössä apteekkien toimintaa säännellään lääkelaisa. Lääkelain mukaan apteekki on lääkehuollon toimintayksikkö, jonka tehtävänä on lääkkeiden vähittäismyynti, jakelu, valmistus sekä lääkkeisiin liittyvä neuvonta ja palvelutoiminta. Apteekkiä on pidettävä auki siten, että lääkkeiden saatavuus on turvattu ja lääkevalikoiman sekä määrän on vastattava tavanomaisen asiakaskunnan tarpeita. Apteekkilupa voidaan liittää lääkkeiden saatavuuden turvaamiseksi apteekkiliikkeen aukioloaikoja tai sivuapteekin ja apteekin palvelupisteen ylläpitämistä koskevia ehtoja. Fimea päättää apteekkien sijaintialueista, lukumäärästä ja niihin liittyvistä muutoksista.

Apteekki alan toimintaympäristö poikkeaa muusta erikoiskaupasta, sillä apteekkitoiminta on luvanvaraista. Apteekkilupa on henkilökohtainen ja apteekkitoiminnan yritys muodolle ei ole vaihtoehtoja. Näin ollen ammattia voidaan harjoittaa vain toiminimellä (yksityinen ammatinharjoittaja). Aivan vastaavaa erikoiskaupan muotoa, johon apteekkien toimintaa voisi verrata, ei ole, sillä muilla aloilla toiminnan kasvaessa yritys muoto yleensä muutetaan vastaamaan liiketoiminnan laajuutta ja tulevaisuudensuunnitelmia. Apteekkareilla tätä mahdollisuutta ei ole. Apteekkien luvanvaraisuudella on kuitenkin katsottu voivan turvata parhaiten ammattiapteekkijärjestelmä sekä lääkkeiden saatavuus kaikissa olosuhteissa.

Apteekit poikkeavat muusta erikoiskaupasta myös siinä, että lääkkeiden hinnanmuodostus ja kate rakenne on Suomessa tarkasti säänneltyä. Näin ollen lääkkeiden hinnat ovat kaikissa suomalaisissa apteekkeissa samat ja niillä ei voi kilpailla. Lääkekorvausjärjestelmällä on rajoitettu asiakkaan päätösvaltaa muun muassa reseptilääkkeiden, kerralla toimitettavan määrän ja ostokertojen toimitusvälien suhteen. Lisäksi yrittäjien eli apteekkareiden vaihtuvuus apteekkeissa on todennäköisesti nopeampaa kuin erikoiskaupassa keskimäärin. Apteekki on myös liiketoiminnallinen yksikkö, jolloin sen toimintaan sisältyy liiketoiminnallisia tavoitteita ja riskejä, aivan kuten muillakin yrityksillä. Tästäkin huolimatta apteekit toimivat ensisijaisesti osana suomalaista terveydenhuoltoa.

Aikaisemmin julkaistujen tilinpäätösanalyysien mukaan maankattava apteekkipalveluiden saatavuus on pysynyt ennallaan ja vain muutamalla prosentilla apteekkeista on näyttänyt olevan taloudellisia ongelmia (1–6). Apteekkien keskimääräinen liikevaihto on kasvanut vuodesta 2010 lähtien. Myös apteekkien keskimääräinen liikevoitto on kasvanut. Erityisesti apteekit ovat lisänneet yleisten kauppatavaroiden myyntiä. Liikevaihdoltaan suuret apteekit ovat hoitaneet merkittävän osan yleisten kauppatavaroiden myynnistä apteekkien yhteydessä toimivien yhtiöiden kautta. Yhtiötoiminnalla on näin ollen ollut huomattava vaikutus apteekkitoiminnan kannattavuuteen.

Tässä selvityksessä päivitetään edellä mainittuja apteekkien tilinpäätösanalyysijä niiden taloustietojen pohjalta, jotka on saatu vuoden 2016 apteekkimaksun määrittämistä varten. Käytössä olevan datan perusteella kaikkia perinteisiä tilinpäätösanalyysin ja yritystoiminnan tunnuslukuja ei kuitenkaan ole voitu laskea.

2 SELVITYKSEN TAVOITTEET

Ensisijaisena tavoitteena oli selvittää apteekkien talouden kehittymistä aikavälillä vuoden 2013 alusta vuoden 2016 loppuun.

Selvityksessä tarkastellaan apteekkien kannattavuutta, vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta sekä arvioidaan apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden vaikutuksia apteekkien kannattavuuteen.

Tämä selvitys päivittää vuosina 2011–2016 tuotettua tietoa apteekkien taloudellisesta tilanteesta Fimean perustehtävien mukaisesti.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Apteekkimaksusta annetun lain mukaan apteekkarin tulee toimittaa Fimealle ilmoitus liikkeen tuloista ja menoista viimeistään seuraavan vuoden toukokuun 1. päivänä apteekkimaksun määrittämistä varten. Ilmoitus annetaan Fimean vahvistamalla lomakkeella, ja ilmoitukseen liitetään apteekin tuloslaskelma ja tase. Tässä tilinpäätösanalyysissä on hyödynnetty osaa näistä tiedoista vuosilta 2013–2016.

Vuoden 2017 alusta alkaen apteekkimaksu on muuttunut apteekkiveroksi. Jatkossa apteekarit laskevat, ilmoittavat ja maksavat apteekkiveron Verohallinnolle oma-aloitteisesti. Lääkelain nojalla Fimea tulee keräämään apteekkeja koskevia taloustietoja jatkossakin. Fimean tietojensaantioikeus on varsin laaja, sillä kerättyjä tietoja käytetään kehittämis-, suunnittelu- ja valvontatehtävissä, laadunvalvontamaksun määrittämisessä sekä tilastojen ja vuosittaisen tilinpäätösanalyysin laatimisessa.

Suomessa oli 613 toiminnassa olevaa apteekkia vuonna 2016. Alkuperäinen aineisto sisältää näiden kaikkien, mukaan lukien kahden yliopiston apteekin tulostiedot kyseisiltä vuosilta. Tilinpäätösanalyysissä käsitellään kuitenkin vain sellaisia yksityisiä apteekkeja, jotka ovat olleet toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosina 2013–2016.

Yliopiston apteekista ei ole käytettävissä sivuapteekkikohtaisia taloustietoja, eikä näin ole mielekästä verrata koko Yliopiston apteekki -konsernia yksityisiin apteekkeihin. Yliopiston apteekilla on 17 toimipistettä ympäri Suomea. Yliopiston apteekin myynti vuonna 2016 oli 318 miljoonaa euroa ja lähes 15 miljoonan euron voitto on tuloutettu Helsingin yliopistolle. Yhtenäisyyden vuoksi myöskään Itä-Suomen yliopiston apteekkia ei ole otettu mukaan selvitukseen. Itä-Suomen yliopiston apteekilla on yksi toimipiste Kuopiossa. Apteekin myynti vuonna 2016 oli 16,4 miljoonaa euroa ja tulos ennen veroja oli 0,6 miljoonaa euroa. Tiedot perustuvat Helsingin yliopiston apteekin vuosikertomukseen vuodelta 2016 ja Itä-Suomen yliopiston tilinpäätökseen 31.12.2016. Analyysin ulkopuolelle on jätetty myös Ahvenanmaan apteekit sekä apteekit, jotka ovat aloittaneet liiketoimintansa kesken vuotta 2013 tai sen jälkeen, sillä niiden toiminnan kehittymistä ja sen muutoksia ei voida arvioida koko tarkasteltavalta ajanjaksolta.

Analyysissä on mukana kokonaisuudessaan 592 apteekkia. Edellä mainituista syistä lukumäärä poikkeaa edellisten apteekkien tilinpäätösanalyysien määristä (1–6). Näin ollen myös tulokset voivat olla joiltain osin hieman poikkeavia edellisvuoteen verrattuna.

Tässä esitettävä tilinpäätösanalyysi voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan apteekkien liikevaihtoon, myyntiin ja kannattavuuteen liittyviä asioita yleisesti. Osiossa arvioidaan apteekkien liikevaihtoa, lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä, myyntikatteita ja liikevoittoa ennen satunnaisia erii (absoluuttinen kannattavuus) vuosina 2013–2016.

Apteekit on jaettu tässä tilinpäätösanalyysissä 11 liikevaihtoryhmään. Liikevaihtoryhmät muokautuvat apteekkimaksu- ja apteekkiverolainsäädännön liikevaihtorajoja. Apteekin liikevaihtoryhmä on luttu ensimmäisen tarkasteluvuoden eli vuoden 2013 mukaan. Mikäli apteekkeja tarkasteltaisiin siinä liikevaihtoryhmässä, mihin ne kunakin vuonna kuuluvat, vaikeuttaisi apteekkien siirtyminen liikevaihtoryhmästä toiseen merkittävästi keskiarvoihin perustuvaa analyysiä. Liikevoittoa ja myyntikatteita tarkasteltaessa analyysiin on otettu mukaan kultakin vuodelta vain sellaiset apteekit, joilla on ollut sama omistaja koko tilikauden ajan, koska kirjanpidollisesti liikevoitto ja myyntikate (tästä aineistosta arvioituna) eivät ole omistajanvaihdostilanteessa suoraan vertailukelpoisia muun aineiston kanssa. Lisäksi henkilöyritysten omistajavaihdostilanteissa kannattavuuden tarkastelu yksittäisenä tilikautena ei välttämättä kerro yrityksen todellisesta kannattavuudesta. Edellisten ohella osiossa on esitetty vuoden 2016 osalta tietoja liikevoitosta ja verotettavista tuloista niiden apteekkien osalta, joilla on ollut täysi tilikausi ilman omistajanvaihdoksia kyseisenä vuonna. Verotettavat tulot on tässä yhteydessä arvioitu saatujen ilmoitusten perusteella. Verotettavat tulot voivat poiketa toteutuneesta verotuksesta esimerkiksi siinä tilanteessa, että apteekkarilla on sellaista liiketoimintaa, jota ei tässä yhteydessä ole raportoitu.

Lääkemyyntiin kehitykseen liittyvät laskelmat perustuvat IMS Health:n tuottamaan tukku-myyntiaineistoon. Väestön hyvinvointia ja terveyttä koskevat tiedot maakunta- ja kuntatasolla on haettu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetista.

Raportin toisessa osassa tarkastellaan vuoden 2016 tietojen pohjalta apteekkien yhteydessä toimivia yhtiöitä sekä näiden liikevaihtoa ja -voittoa. Erillisyhtiötoimintaan liittyvät analyysit perustuvat niihin tietoihin, jotka Fimealle on ilmoitettu.

Raportin kolmannessa osassa tarkastellaan vuoden 2016 tasetietojen pohjalta apteekkien omavaraisuusastetta, suhteellista velkaantuneisuutta sekä maksuvalmiutta. Analyysiä varten jokaisesta 11 liikevaihtoryhmästä valittiin satunnaisesti kymmenen apteekkia, joiden tasetiedot tallennettiin analyysiä varten. Lopulliseen analyysiin näistä päätyi 84 apteekkia. Tarkastelun ulkopuolelle jäivät sellaiset apteekit, joiden toiminnassa oli merkittävä muutos vuoden 2016 aikana. Tällaisella muutoksella tarkoitetaan omistajanvaihdosta tai pääapteekin muuttamista sivuapteekiksi.

Aineiston tilastolliset analyysit on tehty R-ohjelmistolla sekä Microsoft Excelillä. Tunnuslukuina on käytetty frekvenssejä, keskiarvoja, mediaaneja, minimejä, maksimeja ja summia. Muutokset on esitetty pääsääntöisesti lukumääräisinä ja/tai prosentuaalisina muutoksina. Tasetietojen analysoinnissa on esitetty omavaraisuusasteen, suhteellisen velkaantuneisuuden ja maksuvalmiuden tunnuslukuja sekä näihin perustuvia luokitteluja. Apteekkien kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen kehitystä on tarkasteltu vuotta 2016 koskevana ajallisena poikkileikkausanalyysinä ja vertaamalla tunnuslukuja edellisen vuoden vastaaviin tunnuslukuihin sekä neljän peräkkäisen vuoden välisenä aikasarja-analyysinä. Vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta kuvaavia tunnuslukuja vuodelta 2016 on verrattu aikaisempien vuosien tilinpäätösanalyysien vastaaviin lukuihin, jolloin aineiston lukumäärä ja tarkasteltavat apteekit vaihtelevat.

4 YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA

Kannattavan yritystoiminnan edellytyksenä on riittävä liikevaihto ja siihen tarkoituksenmukaisesti suhteutettu kustannusrakenne (8). Tässä tilinpäätösanalyysissä apteekkien kannattavuutta on arvioitu absoluuttisesti, jolloin kannattavuutta mitataan tuottojen ja kulujen välisenä erotuksena. Apteekkitoiminnan kannattavuudelle ei ole olemassa yleisesti hyväksytyjä raja-arvoja, jotka osoittaisivat missä vaiheessa apteekkitoiminta muuttuu kannattamattomasta kannattavaksi. Kyseessä on suhteellinen käsite, jossa apteekin tulokseen sekoittuvat apteekkarin palkka, liiketoiminnan riskit sekä pääoman tuotto.

4.1 Liikevaihto

Kirjanpitolain mukaan liikevaihdoksi luetaan tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot, joista on vähennetty myönnettyt alennukset, arvonlisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot. Apteekkien liikevaihto koostuu lääkkeiden, elintarvikkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myynnistä, lääkemyynnistä laitoksille, sopimusvalmistuksesta sekä nikotiinivalmisteiden myynnistä. Tässä tilinpäätösanalyysissä lääkemyynti laitoksille ja nikotiinimyynti on yhdistetty lääkemyyntiin ja elintarvikkeet puolestaan yleisten kauppatavaroiden myyntiin. Lisäksi sivuapteekkien liikevaihto on yhdistetty pääapteekin liikevaihtoon.

Aineiston apteekkien (n=592) kokonaisliikevaihto sekä lääkemyynnin ja yleisten kauppatavaroiden myynnin arvo vuosina 2013–2016 eri liikevaihtoryhmissä on esitetty **liitteissä 1–3**. Vertaamalla edellisten vuosien liikevaihtoa ja muutoksen nopeutta on pyritty arvioimaan muutosten laajuutta ja mahdollisia trendejä. Liikevaihdon kehitystä on verrattu sekä edelliseen vuoteen että vuoteen 2013.

Liikevaihdon kehitys

Vuonna 2016 aineiston apteekkien liikevaihdon keskiarvo oli 3,9 miljoonaa euroa ja mediaani 3,4 miljoonaa euroa (**liite 1.**). Kokonaisliikevaihto näyttää kasvavan 2–3 % vuosittain. Neljän vuoden tarkastelujakson aikana aineiston apteekkien liikevaihto on kasvanut noin 9 %. Eniten liikevaihto näyttää kasvaneen tarkastelujakson aikana 0,9–1,7 miljoonan euron liikevaihtoryhmissä ja vähiten isoissa yli 7,5 miljoonan euron liikevaihdon apteekeissa. Havaintoihin vaikuttaa kuitenkin se, että tulokset on kiinnitetty vuoden 2013 liikevaihtoryhmään. Mikäli apteekin todellinen liikevaihtoryhmä on muuttunut tarkastelujakson aikana, näkyy muutos tästä syystä vuoden 2013 mukaisessa liikevaihtoryhmässä eikä siinä liikevaihtoryhmässä, johon apteekki todellisuudessa kuuluu.

Mikäli aineiston apteekkeja (n=592) tarkastellaan siinä liikevaihtoryhmässä, mihin apteekki kunakin vuonna todellisuudessa kuuluu, on havaittavissa, että apteekkien koko ja liikevaihto kasvavat etenkin isommissa liikevaihtoryhmissä. Apteekkien osuus kahdessa suurimmassa liikevaihtoryhmässä on kasvanut tarkastelujakson aikana 19 %:sta 26 %:iin. Samaan aikaan näiden liikevaihtoryhmien osuus kokonaisliikevaihdesta on noussut 37 %:sta 47 %:iin. Pienemmissä liikevaihtoryhmissä on havaittavissa päinvastainen ilmiö, sillä apteekkien lukumäärä ja osuus kokonaisliikevaihdesta on laskenut tarkastelujakson aikana.

Lääkemyynnin kehitys

Vuonna 2016 aineiston apteekkien arvonlisäverollisen lääkemyynnin keskiarvo oli 4 miljoonaa euroa ja mediaani 3,5 miljoonaa euroa (**liite 2.**). Lääkemyynnin keskiarvo on kasvanut tarkastelujakson aikana 3,0–3,5 % vuosittain ja edellisen neljän vuoden aikana yhteensä noin 10 %. Aineiston apteekkien lääkemyynti muodostaa noin 94 % kokonaisliikevaihdesta. Prosentuaalisesti tarkasteltuna lääkemyynti on kasvanut tarkastelujakson aikana eniten 0,9–1,7 miljoonan euron liikevaihtoryhmissä. Ainut negatiivinen lääkemyyntilukema on havaittavissa pienissä alle 0,9 miljoonan euron liikevaihdon apteekeissa verrattaessa vuoden 2016 lääkemyyntejä edellisen vuoden vastaaviin lukemiin.

Lääkkeiden arvonlisäveroton tukkumyynti apteekkeihin kasvoi lähes 62 miljoonaa euroa (n. 3,8 %) vuodesta 2015 vuoteen 2016 verrattuna (IMS Health 2017). Euromääräisen tukkumyynnin mukaan tarkasteltuna suurin kasvu on veritautien lääkkeissä, syöpälääkkeissä ja immuunivasteen muuttajissa sekä ruoansulatuselinten sairauksien ja aineenvaihduntasairauksien lääkkeissä. Prosentuaalisesti tarkasteltuna kasvusta 31 % selittyy veritautien lääkkeiden myynnin kasvulla ja 32 % syöpälääkkeiden myynnin kasvulla. Muutamassa ATC-ryhmässä on myös pientä laskua tukkumyynneissä. Merkittävin näyttää olevan hermostoon vaikuttavien lääkkeiden myynnin lasku -2,5 % (-6,5 M€). Tässä ryhmässä on viime vuosina vapautunut useita lääkkeitä geneerisen kilpailun piiriin patenttisuojaan umpeuduttua, mikä selittää myynnin laskua. Tukkumyyntien perusteella näyttää siltä, että apteekkien lääkemyyntien kasvu ei ole jatkunut enää vuonna 2017, sillä tukkumyynnit ovat olleet noin 19 miljoonaa euroa (-1,1 %) pienemmät kuin vuonna 2016. Selittävinä tekijöinä tähän ovat todennäköisesti sekä toteutetut säästötoimenpiteet että Oriolan jakeluhäiriöt syksyllä 2017.

Yleisten kauppavaroiden myynti

Aineiston apteekkien yleisten kauppavaroiden arvonlisäverollisen myynnin keskiarvo vuonna 2016 oli 255 000 euroa ja mediaani 194 000 euroa (**Liite 3.**). Yleisten kauppavaroiden myynti muodostaa noin 6 % apteekkien kokonaisliikevaihdosta. Yleisten kauppavaroiden myynnin osuus apteekkien kokonaisymyynnistä näyttää vuosi vuodelta laskevan, sillä liikevaihdon kasvaessa yleisten kauppavaroiden myynti siirretään usein apteekin yhteydessä toimivalle yhtiölle. Näiden yhtiöiden kautta myydyt yleiset kauppavarat eivät luonnollisesti näy apteekin myyntiluvuissa. Ilmiötä kuvastaa se, että pienimmässä liikevaihtoryhmässä yleisten kauppavaroiden myynnin osuus kokonaisliikevaihdosta vuonna 2016 on ollut 8,4 % ja suurimmassa liikevaihtoryhmässä osuus on ollut 2,4 %. Apteekin yhteydessä toimivien yhtiöiden vaikutusta apteekkien talouteen tarkastellaan luvussa 5.

Yleisten kauppavaroiden myynnin kehityksessä on merkittäviä eroja eri liikevaihtoryhmien välillä. Viidessä liikevaihtoryhmässä yleisten kauppavaroiden myynti laski vuoteen 2013 verrattuna ja kahdessa suurimmassa liikevaihtoryhmässä lasku vaihteli -23 % -49 %:n välillä. Kuudessa liikevaihtoryhmässä yleisten kauppavaroiden myynti nousi vuoteen 2013 verrattuna. Pienimmässä liikevaihtoryhmässä kasvua oli yli 27 %. Edelliseen vuoteen verrattuna merkittävin kasvu oli pienimmässä liikevaihtoryhmässä (+12 %) ja merkittävin lasku suurimmassa liikevaihtoryhmässä (-32 %).

Yleisten kauppavaroiden myynnin kehityksessä on merkittäviä eroja myös eri liikevaihtoryhmien sisällä. Tämä on havaittavissa keskiarvojen ja mediaanien välisistä eroista.

4.2 Myyntikate

Myyntikate on tunnusluku, joka osoittaa, kuinka paljon yritykselle on jäänyt myyntituotoista myyntiä vastaavien tavaraostojen vähentämisen jälkeen (8). Apteekkien kirjanpidossa esitetään yleensä myyntikate 1 (myyntikateprosentti 1) ja myyntikate 2 (myyntikateprosentti 2). Myyntikate 1 saadaan vähentämällä liikevaihdosta muuttuvat kulut. Myyntikate 2:sta on näiden lisäksi vähennetty liikevaihdon perusteella määrättävä apteekkimaksu. Uuden kirjanpitoasetuksen mukaisesti myyntikatteita ei enää esitetä tuloslaskelmassa, mutta tilinpäätöksen liitteissä nämä tunnusluvut voidaan edelleen esittää.

Taulukko 1. Aineiston apteekkien myyntikatteet 2013–2016.

Vuosi	2013	2014	2015	2016	Koko jakson Keskiarvo
Apteekkien lukumäärä	592	592	592	592	
Myyntikate 1					
Keskiarvo M€	1,15	1,18	1,21	1,22	
Mediaani M€	1,01	1,04	1,07	1,08	
Myyntikateprosentti 1	32,30	32,19	31,83	31,39	31,93
Myyntikate 2					
Keskiarvo M€	0,94	0,96	0,97	0,97	
Mediaani M€	0,86	0,87	0,89	0,89	
Myyntikateprosentti 2	27,43	27,21	26,65	26,14	26,85

Valtioneuvoston asetus lääketaksasta sääntelee apteekkien lääkkeiden myyntikatteen muodostumista, mutta yleisten kauppatavaroiden hinnoittelu puolestaan on vapaata. Apteekin myyntikate määräytyy lääketaksan mukaan regressiivisesti eli myyntikatteen osuus pienee lääkkeen ostohinnan kasvaessa. Myyntikatteen sääntelyllä pyritään turvaamaan taloudelliset toimintaedellytykset myös pienemmille apteekkeille, joiden myynti painottuu yleisesti reseptilääkkeisiin.

Aineiston apteekkien myyntikatteet on kuvattu **taulukossa 1**. Vuonna 2016 aineiston apteekkien keskimääräinen myyntikateprosentti 1 laski vuoteen 2013 verrattuna 32,3 %:sta 31,4 %:iin ja myyntikateprosentti 2 puolestaan 27,4 %:sta 26,1 %:iin. Aineistossa olivat mukana sellaiset yksityiset apteekit, joilla oli tarkastelujakson aikana täysi tilikausi ilman omistajanvaihdoksia. Myyntikateprosentit laskivat jokaisena tarkastelujakson vuotena. Selittävinä tekijöinä myyntikatteiden laskuun ovat pienempikatteisten kalliiden lääkkeiden myynnin osuuden kasvaminen, myynnin kasvusta aiheutunut apteekkimaksun kasvu sekä väliaikainen suurempien apteekkien apteekkimaksun korotus 2016. Syvällisempi myyntikatteiden analyysi vaatisi kuitenkin tarkemmat myyntitiedot apteekkien tiloissa toimivista yhtiöistä. Myyntikate on toimialakohtainen tunnusluku, joten myyntikatteita ei tässä yhteydessä pysty vertailemaan muiden kuin yksityisten apteekkien kesken.

4.3 Liikevoitto (tappio) ennen satunnaisia eriä

Liikevoitto ilmaisee yrityksen tuloksen muuttuvien ja kiinteiden kulujen sekä poistojen vähentämisen jälkeen (8). Liikevoitto kertoo, kuinka paljon yritykselle on jäänyt varsinaisen liike-toiminnan tuotoista ennen rahoituseriä (rahoituskulut tai -tuotot) ja veroja. Kirjanpidossa ilmoitetaan yleensä myös liikevoitto (tappio) ennen satunnaisia eriä. Tässä erässä ovat mukana rahoitustuotot tai -tappiot. Satunnaisia eriä ovat esimerkiksi yrityksen omaisuuden myynti yrityksen lopettamistarkoituksessa tai verotarkastuksissa määrätty lisäverot, jotka todellisuudessa olisivat kuuluneet aikaisempiin tilikausiin. Satunnaisten erien vähentämisen jälkeen päädytään välitulokseen, josta käytetään termiä liikevoitto ennen veroja. Tämä on tulos, josta maksetaan verot ja jaetaan voittoa omistajalle. Usein liikevoitto ennen veroja on sama kuin liikevoitto ennen satunnaisia eriä.

Aineiston apteekkien liikevoitto ennen satunnaisia eriä vuosina 2013–2016 on kuvattu **liitteessä 4**. Aineiston apteekkien liikevaihtoryhmä on lukittu vuoden 2013 mukaan. Lisäksi aineistosta on poistettu omistajanvaihdokset. Vuonna 2016 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä oli 264 000 euroa (vaihteluväli –193 217 – 1 379 885 euroa), joka on liikevaihtoryhmäkohtaiseen keskiarvoon verrattuna 5,8 % enemmän kuin vuonna 2013. Liikevaihtoryhmäkohtaisten liikevoittojen minimien ja maksimien perusteella on havaittavissa, että apteekit ovat hyvin heterogeenisiä myös liikevaihtoryhmien sisällä. Myös yksittäisten apteekkien vaikutus keskiarvoon voi olla merkittävä varsinkin sellaisissa liikevaihtoryhmissä, joissa apteekkeja on vähän tai yksittäisen apteekin tappio on riittävän suuri. Lisäksi apteekkien määrä tarkastelujoukossa vaihtelee vuosittain omistajavaihdosten takia.

Vuoteen 2013 verrattuna liikevoitto ennen satunnaisia eriä kasvoi kaikissa liikevaihtoryhmissä vuonna 2016. Eniten keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä kasvoi tarkastelujakson aikana 0,9–1,3 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä (+18,6 %). Pienin kasvu oli suurimmassa liikevaihtoryhmässä (+0,5 %). Pienimmässä liikevaihtoryhmässä yksittäisen apteekin liiketappio saattaa vaikuttaa koko ryhmän keskimääräiseen muutokseen voimakkaasti, koska ryhmässä on niin vähän apteekkeja. Vaikka mediaani kuvaa todennäköisesti tällaisessa tilanteessa liikevaihtoryhmän kannattavuutta keskiarvoa luotettavammin, ei liikevaihtoryhmän kannattavuuden kehityksestä voida tehdä johtopäätöksiä tämän pidemmälle. Myös yli 5 miljoonan euron liikevaihtoryhmissä on havaittavissa ilmiö, jossa muutaman apteekin tulos nostaa kaikkien apteekkien keskimääräistä liikevoittoa ennen satunnaisia eriä.

Edelliseen vuoteen 2015 verrattuna apteekkien liikevoitto ennen satunnaisia eriä on laskenut vajaat –0,5 % vuonna 2016. Keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä kasvoi vuoden aikana seitsemässä liikevaihtoryhmässä ja laski neljässä liikevaihtoryhmässä. Eniten keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä kasvoi alle 0,9 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä (+203 %) ja eniten keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä laski 4,0–5,0 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä (–6,64 %). Pienimmän liikevaihtoryhmän suureen kasvuprosenttiin lienee synnä kahden tappiollisen apteekin poistuminen aineistosta vuonna 2016. Keskiarvoa tarkasteltaessa keskimääräinen liikevoiton kasvu ennen satunnaisia eriä näyttää hidastuneen sekä vuoteen 2015 verrattuna että koko tarkastelujakson aikana.

4.4 Liikevoittoon vaikuttavia tekijöitä

Aineiston apteekkien liikevoittoon vaikuttavia liiketoiminnan kuluja on esitelty **taulukossa 2**. Vuosina 2012–2013 palkkakulujen keskimääräinen osuus apteekkien liikevaihdosta oli 10 %, vuonna 2014 osuus oli 9,7 %, vuonna 2015 osuus oli 9,5 % ja vuonna 2016 osuus oli enää 9,3 %. Palkkojen osuus liikevaihdosta näyttää siis tarkastelujaksolla laskeneen tasaisesti. Sama ilmiö on havaittavissa henkilöstökuluissa yleensä. Tämä kuvastanee apteekkien pyrkimyksiä työn tuottavuuden kasvuun, jolloin sama työ tehdään pienemmällä henkilökunnalla.

Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta on pysynyt suhteellisen vakaana 1,55–1,58 %:ssa koko tarkastelujakson ajan. Poistojen osuus liikevaihdosta tarkastelujakson aikana on ollut pieni, alle prosenttin.

Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta vaihteli tarkastelujaksolla 3,6–3,8 %:n välillä. Muihin liiketoimintakuluihin ovat kuuluneet esimerkiksi koulutus- ja matkakulut, vakuutukset, sähkö/energia, myynti-, markkinointi-, hallinto-, tutkimus- ja kehittämiskulut sekä laadunvalvontamaksu. Käytetystä aineistosta ei voida eritellä liiketoiminnan muita kuluja toimitilavuokria ja henkilöstön vuokrauskuluja lukuun ottamatta, minkä takia muiden liiketoimintakulujen kehityksestä ei voida tässä yhteydessä tehdä johtopäätöksiä. Taulukon 2. luvut eivät kuitenkaan kerro niinkään kuluerien keskimääräisestä kasvusta tai laskusta, vaan niiden osuuden muutoksista suhteessa liikevaihtoon.

Taulukko 2. Aineiston apteekkien liiketoimintakuluja 2013–2016 (n=592).

	2013	2014	2015	2016
Palkat, osuus liikevaihdosta (%)	9,99	9,68	9,47	9,28
Henkilöstökulut yhteensä, osuus liikevaihdosta (%)	13,61	13,24	13,00	12,78
Poistot, osuus liikevaihdosta (%)	0,87	0,86	0,82	0,82
Toimitilavuokrat osuus liikevaihdosta (%)	1,57	1,58	1,56	1,55
Muut liiketoimintakulut, osuus liikevaihdosta (%)	3,79	3,75	3,67	3,62

4.5 Liikevoitto, verotettavat tulot ja palkkaokaisu

Yksityisten apteekkareiden, joiden omistamalla apteekilla oli täysi tilikausi ilman omistajanvaihdoksia (n=549) verotettavat tulot vuonna 2016 olivat yhteensä 145 miljoonaa euroa (keskimäärin 264 000 euroa) ja voitto verojen jälkeen yhteensä 84 miljoonaa euroa (keskimäärin 153 000 euroa). Laskennallinen veroaste näillä aineiston apteekkeilla oli keskimäärin 42 prosenttia.

Apteekkari ei yritysmuodosta johtuen pysty maksamaan itselleen palkkaa ja apteekkarin palkka on näin ollen mukana liikevoitossa ja verotustiedoissa. Tästä syystä apteekkeille voidaan soveltaa laskennallista palkkaokaisua, jonka tarkoituksena on erottaa apteekkarin palkka ja apteekin liiketoiminnan tulos toisistaan (8). Palkkaokaisua suositellaan tilanteissa, joissa omistajan työpanos yrityksessä on ilmeinen ja työpanosta vastaavaa palkkaa ei ole esitetty tuloslaskelmassa kuluna (9).

Palkkaokaisun määrittely ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, eikä siihen ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää apteekkien tilanteessa. Tässä sovellettu palkkaokaisu (86 000 euroa vuodessa) perustuu proviisorin ylimpään taulukkopalkkaan, johon on lisätty lomarahat ja sijaisen palkkaaminen kuuden viikon vuosilomaa vastaavaksi ajaksi. Tämän lisäksi on otettu huomioon 20 % yritystoiminnan riskillisä ja investointivara. Apteekkarin yrittäjärisä ei suhteellisesti katsottuna ole yhtä suuri kuin monella muulla alalla, mutta henkilöyrityksessä yrittäjä vastaa yritystoiminnasta kuitenkin koko henkilökohtaisella omaisuudellaan toisin kuin osakeyhtiöissä, joissa omistajan taloudellinen vastuu rajoittuu sijoitettuun osakepääomaan ja mahdollisiin vakuuksiin.

Palkkaokaisun jälkeen aineiston apteekkareiden liikevoitto ennen veroja vuonna 2016 oli keskimäärin 178 000 euroa. Mikäli tätä tulosta verotettaisiin keskimäärin 40 %:n mukaan,

palkkakoikaistu voitto verojen jälkeen olisi keskimäärin 106 800 euroa vuodessa. Tämä on noin kaksi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2015, jolloin vastaava luku oli 109 000 euroa (6).

4.6 Liikevoiton laskennalliset raja-arvot ja liikevoiton jakautuminen

Tässä tilinpäätösanalyysissä apteekkien liiketoiminnan tulosta tarkastellaan apteekkarin palkkakoikaisun lisäksi muutaman laskennallisen raja-arvon avulla sekä kuvaamalla apteekkien liikevoiton jakautumista. Vuosiansioiden laskemisessa on kahdentoista kuukauden palkkojen lisäksi otettu huomioon yhden kuukauden palkka, jonka tarkoituksena on kattaa vuosilomakorvaukset ja vuorolisät.

Nollavoittoehto ja tappiollinen toiminta

Taloustieteessä yrityksen nollavoitolla tarkoitetaan sitä, että yritystoiminnan kokonaistulot kattavat täsmälleen sekä aiheutuneet liiketoiminnan kustannukset (esimerkiksi palkat, toimintavuokrat) että yrittäjän vaihtoehtokustannukset eli palkkatulon, jonka hän saisi, jos työskentelisi muualla. Vaihtoehtokustannuksella tarkoitetaan siis parasta vaihtoehtoa asioista, jotka jäävät saamatta tehtyjen valintojen seurauksena (10). Samaa ilmiötä voidaan lähestyä myös niin sanotun alipalkan kautta, jolloin laskennallisen alipalkan avulla oikaistaan sekä tulosta että omaa pääomaa. Tällöin alipalkan määrä on se korvaus, joka ulkopuoliselle tulisi maksaa vastaavasta työsuorituksesta eli tässä tapauksessa kyse on apteekin hoidosta maksettavasta korvauksesta (11). Apteekkien tilinpäätösanalyysissä nollavoittoehdon täyttyminen tarkoittaa sitä, että liikevoitto ennen satunnaisia eriä kattaa sekä liiketoiminnan kustannukset, että apteekkarin palkan. Palkkatulona tässä yhteydessä on käytetty proviisorin mediaanikuukausipalkkaa apteekissa (4 420 euroa), jolloin liikevoitto ennen satunnaisia eriä on alle 57 500 euron (Tilastokeskus 2017).

Vuonna 2016 apteekkeja, joiden liikevoitto ennen satunnaisia eriä oli alle apteekkarin palkkakoikaisun (86 000 euroa), oli 39. Aineiston apteekkien keskuudessa (n = 549) alle apteekkarin palkkakoikaisun suuruinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä vuonna 2016 oli 7,1 %:ssa apteekkeista. Vuonna 2015 tällaisia apteekkeja oli aineistossa saman verran eli 7,1 % (6).

Vuonna 2016 oli 27 apteekkia, joiden liikevoitto ennen satunnaisia eriä oli alle proviisorin ylimmän taulukkopalkan ja vuosilomakorvauksen (66 000 euroa). Alle proviisorin ylimmän taulukkopalkan jäi siis 4,9 % apteekkareista. Vuonna 2015 tällaisten apteekkien osuus aineistosta oli 5,5 % (6). Nollavoittoehdon alle jääneitä apteekkeja (57 500 euroa) oli 23 vuonna 2016, jolloin alle nollavoittoehdon jäi 4,2 % apteekkareista. Vuonna 2015 vastaava osuus oli 4,1 % (6).

Seitsemän apteekin toiminta oli tappiollista vuonna 2016. Näiden apteekkien tulos ennen satunnaisia eriä oli negatiivinen. Tappiollisia apteekkeja oli aineistossa 1,3 % vuonna 2016. Vuonna 2015 tällaisia apteekkeja oli suhteessa saman verran eli 1,3 % aineistosta (6). Tappiollisen toiminnan syyntä voivat olla esimerkiksi ylimitoitettut resurssit, suuret investoinnit sekä ennalta arvaamattomat toimintaan vaikuttavat asiat kuten tulipalo tai vesivahinko. Fimean käytettävissä oleva aineisto ei kuitenkaan anna mahdollisuutta edellä mainittujen syiden tarkempaan analysoimiseen.

Suurten apteekkien liikevoitto

Tutkimusaineiston apteekkeja (n=592), joiden liikevaihto vuonna 2016 ylitti 7,5 miljoonaa euroa, oli 37. Vuonna 2015 tällaisia apteekkeja oli 30 ja vuonna 2013 apteekkeja oli 26. Apteekkien lukumäärä kasvoi myös 5–7,5 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä verrattuna vuoteen 2015. Apteekkien koko ja liikevaihto näyttää kasvavan etenkin suurimmissa liikevaihtoryhmissä. Ilmiö on havaittavissa, kun aineiston apteekkeja tarkastellaan siinä liikevaihtoryhmässä, mihin apteekki kunakin vuonna todellisuudessa kuuluvat. Kahden suurimman liikevaihtoryhmän osuus aineiston liikevoitosta ennen satunnaisia eriä ja veroja on vastaavana aikana kasvanut 32,5 %:sta 39,8 %:iin.

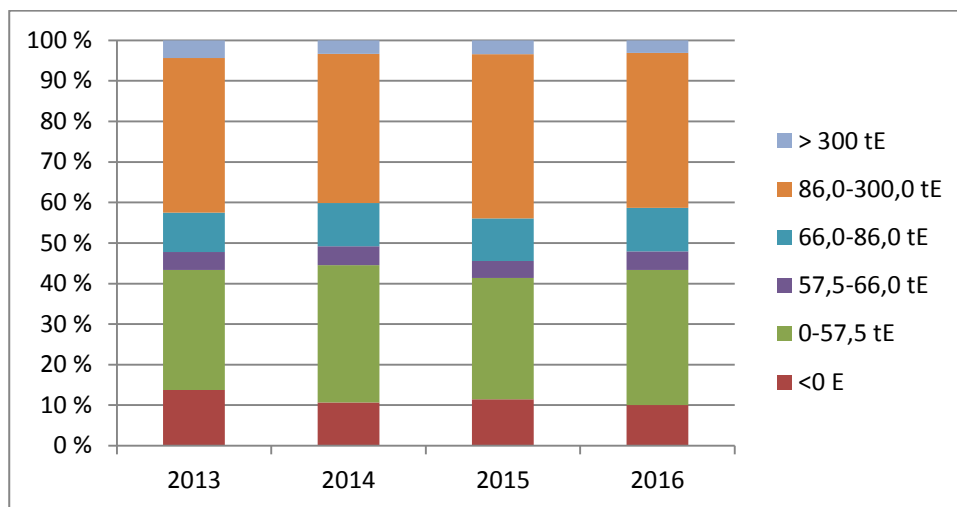
Liikevoiton jakautuminen aineistossa

Taulukossa 3. on kuvattu aineiston apteekkien jakautumista liikevoiton perusteella. Taulukosta on havaittavissa, että 60 %:lla aineiston apteekkeista liikevoitto ennen satunnaisia eriä vuonna 2016 oli 86 000–300 000 euroa. Kun satunnaiset erät, verot ja 66 000 euron palkkakoikaisu vähennetään liikevoitosta, muodostavat edellä mainittuun liikevoittoluokkaan kuuluvat apteekit 38 % aineistosta (**kuvio 1**).

Taulukko 3. Liikevoitto/-tappio ennen satunnaisia eriä aineiston apteekeissa 2013–2016.

Vuosi	2013		2014		2015		2016	
	Lkm	%	Lkm	%	Lkm	%	lkm	%
<0	9	1	9	2	11	2	7	1
0– 57 500	24	4	15	3	14	3	16	3
57 500–66 000	3	1	2	0	7	1	4	1
66 000–86 000	15	3	14	2	9	2	12	2
86 000– 300 000	359	63	332	59	319	58	328	60
> 300 000	157	28	189	34	189	34	182	33
Yhteensä €	567	100	561	100	549	100	549	100

Satunnaisten erien, verojen ja palkkakoikaisun vähentämisen jälkeen 10 %:lla vuoden 2016 apteekeista toiminta oli tappiollista. Noin 43 %:lla aineiston apteekeista liikevoitto jäi näiden vähennysten jälkeen alle 57 500 euron ja lähes 60 %:lla alle 86 000 euron vuonna 2016.

Kuvio 1. Liikevoitto/-tappio satunnaisten erien, verojen ja 66 000 euron palkkakoikaisun jälkeen aineiston apteekeissa 2013–2016.

4.7 Apteekkien liikevoittoprosentti

Varsinaisista tilinpäätöksen kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista tässä tilinpäätösanalyysissä on käytetty liikevoittoprosenttia (**taulukko 4**). Liikevoittoprosentti kuvaa sitä, kuinka monta prosenttia apteekin liikevaihdosta jää liikevoitoksi ennen satunnaisia eriä. Liikevoittoprosentissa ei siis ole otettu huomioon veroja tai apteekkarin palkkakoikaisua. Apteekkien liikevoittoprosentti on tarkastelujakson aikana vaihdellut 6,9–7,2 % välillä. Vuonna 2016 aineiston apteekkien (n=549) liikevoittoprosentti on hieman laskenut edellisiin vuosiin verrattuna, ollen 6,7 %.

Taulukko 4. Aineiston apteekkien liikevoittoprosentti 2013–2016.

Vuosi	2013	2014	2015	2016
Apteekkien lukumäärä	567	561	549	549
Liikevoitto ennen satunnaisia eriä yhteensä (M€)	141,26	148,63	145,44	144,76
Liikevaihto yhteensä (M€)	2052,52	2068,17	2107,49	2168,35
Liikevaihtoprosentti (%)	6,9	7,2	6,9	6,7

Selittävinä tekijöinä sekä myyntikatteiden että liikevoittoprosentin laskuun voidaan pitää pienempikatteisten lääkkeiden myynnin kasvua, apteekkimaksun kasvua ja erityisesti väliaikaisista apteekkimaksun korotusta vuonna 2016. Nämä eivät kuitenkaan yksistään selitä liikevoittoprosentin laskua. Selittävinä tekijänä voivat olla myös liiketoiminnan kulut (esim. palkat, henkilöstökulut, vuokrat), jotka ovat nousseet liikevaihtoa nopeammin. Liikevoittoprosenttia voidaan käyttää yksittäisen apteekin tai apteekkien välisen kehityksen vertailuun, mutta muiden alojen keskenään vertaamiseen se ei kuitenkaan sovellu (8).

4.8 Maakunta- ja kuntakohtainen tarkastelu

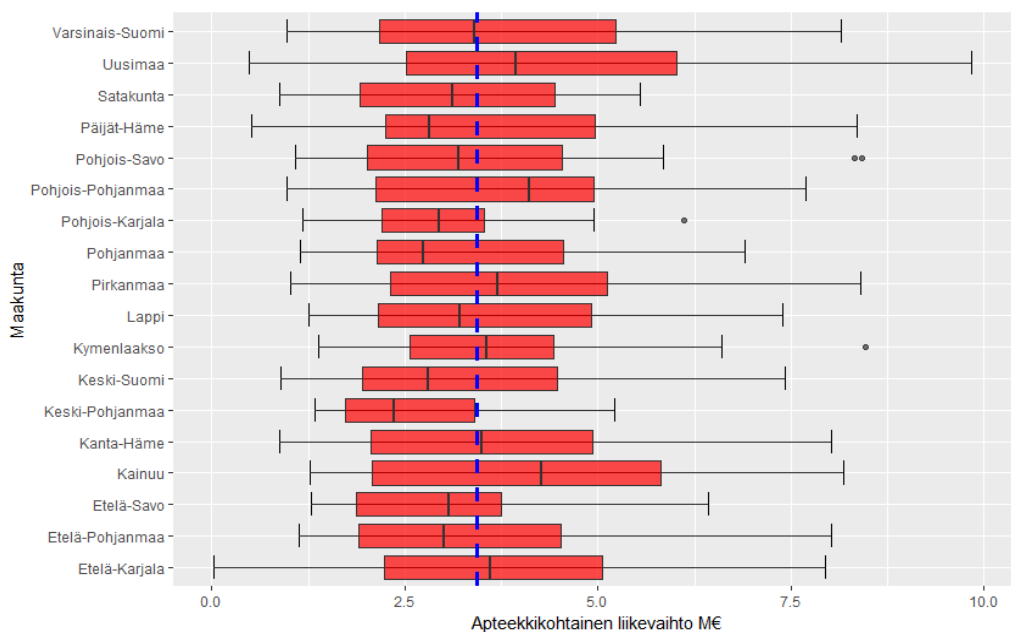
Taulukossa 5 on tarkasteltu kaupunki- ja taajama-alueiden sekä haja-asutusalueiden apteekkien tunnuslukuja vuodelta 2016. Apteekit on jaettu eri ryhmiin postinumeron perusteella (12). Vertailusta on havaittavissa, että liikevaihdon keskiarvo nousee asukastiheyden kasvaessa. Apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä sekä liikevoitto ovat kuitenkin suurempia taajaan asuttujen alueiden apteekteissa kuin kaupunki- tai haja-asutusalueiden apteekteissa.

Taulukko 5. Kaupunkien, taajamien ja haja-asutusalueiden apteekkien välistä vertailua 2016(13).

	Kaupunkimaiset Kunnat	Maaseutumaiset kunnat	Taajaan asutut Kunnat
Apteekkien lukumäärä	333	157	100
Liikevaihto, keskiarvo (€)	4 605 364	2 400 234	3 963 001
Myyntikate 1 (%)	32	31	31
Myyntikate 2 (%)	26	28	25
Liikevoitto ennen satunnaisia eriä, keskiarvo (€)	271 432	219 969	301 794
Liikevoitto/-tappio (€)	159 478	129 315	171 717
Liikevaihdon muutos 2013-2016 (%)	10 %	9 %	12 %

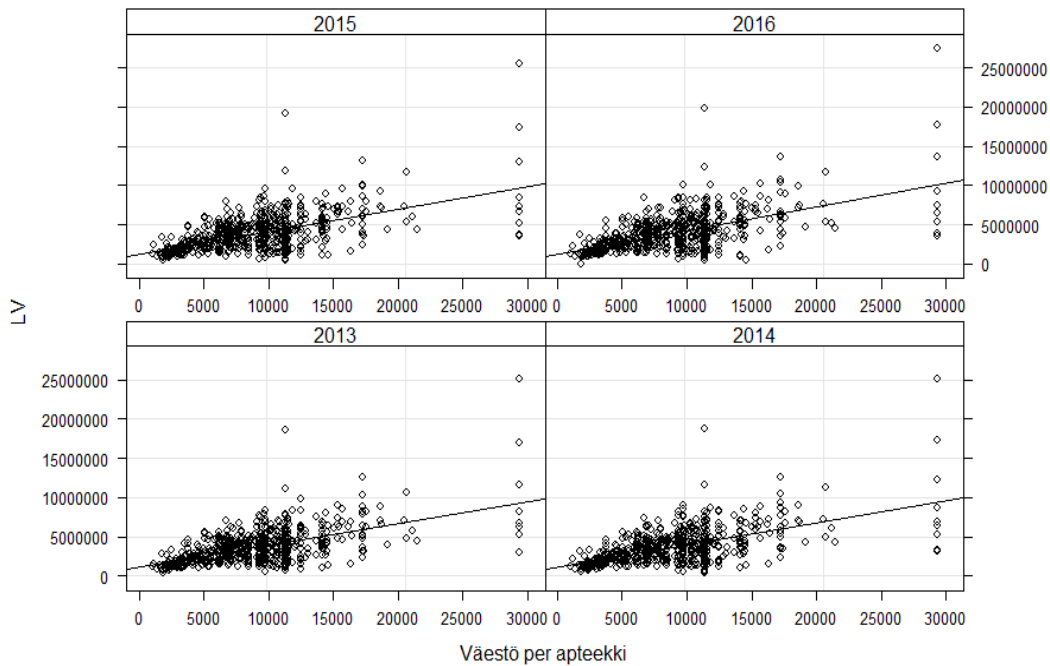
Apteekkien liikevaihdon vaihtelua maakunnittain vuonna 2016 on tarkasteltu **kuviossa 2** ruutu- ja janakaavion avulla. Laatikat sisältävät 50 % jakauman keskiosan tapahtumista ja laatikoiden ulkopuolella olevat janat kuvaavat liikevaihtojen vaihteluväliä maakunnassa (14). Musta viiva laatikoiden sisällä on maakunnan apteekkien liikevaihdon mediaani ja sininen viiva kuvaa koko aineiston mediaania. Lisäksi muutaman maakunnan kohdalla on havaittavissa arvoja, jotka poikkeavat perusjoukon arvoista niin merkittävästi, että ne on jätetty kaavion ulkopuolelle itsenäisiksi arvoiksi.

Kaavion perusteella havaitaan, että maakuntien välillä on eroja apteekkien liikevaihdossa. Suurin vaihtelu liikevaihdon suuruudessa apteekkien välillä on havaittavissa Uudellamaalla, Etelä-Karjalassa ja Varsinais-suomessa. Pienin vaihtelu liikevaihdossa apteekkien välillä on puolestaan Pohjois-Karjalassa ja Keski-Pohjanmaalla. Liikevaihdon mediaani on Uudellamaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa yli 4 miljoonaa euroa, kun Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa mediaani on alle 3 miljoonaa euroa.

Kuvio 2. Apteekkien liikevaihdot maakunnittain (13).

Kuntakohtaisen apteekkitiheyden ja apteekkien liikevaihdon välistä yhteyttä on kuvattu **kuviossa 3**. Liikevaihdon kehitystä on tarkasteltu vuosina 2013–2016. Sirontakuviosta on havaittavissa, että liikevaihto kasvaa väestömäärän mukana. Samalla kasvaa myös apteekkien välinen varianssi. Kuvioissa oikealla olevat apteekit ovat todennäköisesti isompia kuin vasemmalla olevat, sillä niillä on suurempi asiakaspohja apteekkia kohden kuin vasemmalla olevilla. Suomessa on keskimäärin 6 800 asukasta apteekkia kohti.

Kuvio 3. Apteekkitiheyden ja apteekkien liikevaihdon välinen yhteys 2013–2016 (13).

5 APTEEKKIEN TILOISSA TOIMIVAT YHTIÖT

Apteekkitoimintaa harjoitetaan Suomessa elinkeinonharjoittajana eli toiminimellä. Tämän lisäksi apteekkien toimitiloissa toimii usein myös osakeyhtiöitä, joiden kautta myydään vaapaakaupan tuotteita, esimerkiksi terveydenhoito- ja kosmetiikkatuotteita, elintarvikkeina myytäviä vitamiineja ja ravintolisiä, luontaistuotteita sekä erilaisia terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyviä palveluja. Apteekkien ja niiden tiloissa toimivien yhtiöiden välillä vuokrataan myös henkilöstöä, toimitiloja ja apteekkirobotteja. Jotkut apteekkarit ovat lisäksi ilmoittaneet harjoittavansa sijoitustoimintaa tai huoneistojen vuokrausta. Joidenkin apteekkien tiloissa toimii useampi yhtiö. Tämän lisäksi yksi yhtiö saattaa toimia kahden tai useamman apteekin tiloissa.

Taulukossa 6 on kuvattu ilmoitettujen apteekin tiloissa toimivien yhtiöiden lukumäärä, yhteenlaskettu liikevaihto ja liikevoitto sekä keskimääräinen liikevaihto ja liikevoitto. Tiedot perustuvat apteekkareiden apteekkimaksun määräämistä varten annettuihin apteekkien taloustietoihin.

Taulukko 6. Apteekin tiloissa toimivien yhtiöiden lukumäärä, liikevaihto ja liikevoitto.

Vuosi	Yhtiöiden lkm	Yhteenlaskettu liikevaihto (M€)	Liikevaihto, keskiarvo (M€)	Yhteenlaskettu liikevoitto (M€)	Liikevoitto, keskiarvo (t€)
2013	164	110,2	0,67	32,2	196,3
2014	181	125,8	0,70	34,0	187,8
2015	180	142,9	0,79	38,0	211,1
2016	158	126,9	0,80	34,4	217,7

Fimean saamat tiedot antavat kattavan yleiskuvan yhtiötoiminnan yleisyydestä ja yleistymisestä. Todellisuudessa apteekkien yhteydessä toimivia yhtiöitä on noin 250, sillä tässä analyysissä käytetystä aineistosta on poistettu sellaiset yhtiöt, joiden tiedot ovat olleet puutteelliset tai niitä ei ole ilmoitettu ollenkaan. Yhtiöiden liikevaihdon keskiarvo on kasvanut tarkastelujakson aikana lähes 20 % ja liikevoiton keskiarvo on puolestaan kasvanut reilut 10 %.

Taulukko 7. Yleisten kauppatarvikkeiden myynnin liikevaihto apteekkeissa ja erillisyyhtiöissä.

Vuosi	Yhteenlaskettu liikevaihto, apteekit (M€)	Yhteenlaskettu liikevaihto, erillisyyhtiöt (M€)	Yhteenlaskettu liikevaihto (M€)	Erillisyyhtiöiden osuus yhteenlasketusta liikevaihdosta (%)
2013	137,7	110,2	247,9	44,5
2014	138,5	125,8	264,3	47,6
2015	133,7	142,9	276,6	51,7
2016	126,3	126,9	253,2	50,1

Yleisten kauppatarvikkeiden myynnin jakautumista apteekin ja erillisyyhtiöiden välillä on tarkasteltu **taulukossa 7**. Apteekin liikevaihdon kasvaessa yleisten kauppatarvikkeiden myynti siirretään usein apteekin yhteydessä toimivalle yhtiölle. Käytettävissä olevan aineiston perusteella näyttää siltä, että yleisten kauppatarvikkeiden myynnistä noin puolet tapahtuu apteekin erillisyyhtiöiden kautta.

6 APTEEKKIEN VAKAVARAISUUS JA MAKSUVALMIUS

Yrityksen vakavaraisuus ja maksuvalmius ovat kannattavuuden lisäksi keskeisimpiä yrityksen taloudellisen tilan kuvaajia (15). Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen vieraan ja oman pääoman osuutta koko pääomasta, ja näin vakavaraisuus antaa kuvan yrityksen rahoitusrakenteesta, yrityksen velkaisuudesta sekä yrityksen kyvystä suoriutua sitoumuksistaan pitkällä aikavälillä. Maksuvalmius eli likviditeetti tarkoittaa puolestaan yrityksen kykyä hoitaa lyhyen aikavälin maksunsa ajallaan. Tässä selvityksessä tarkastellaan apteekkien vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta muutaman tunnusluvun avulla. Tasetietojen tarkastelu ja tunnuslukujen tulkinta apteekkitoiminnassa on suuntaa antavaa. Yksittäisiä tunnuslukuja olennaisempaa on itse taseen sisältö. Tässä analyysissä on käytetty eri liikevaihtoryhmiä satunnaisotannalla valittujen 84 apteekin tasetietoja.

6.1 Omavaraisuusaste

Yrityksen vakavaraisuutta voidaan arvioida omavaraisuusasteella, joka kuvaa oman pääoman suhteellisen osuuden prosentteina taseen loppusummasta (8). Vakavaraisuutta pidetään hyvänä, jos omavaraisuusaste on yli 40 % (9). Vakavaraisuus on tyydyttävä, jos omavaraisuusaste on 20–40 %, ja se on heikko, jos omavaraisuusaste on alle 20 %.

Aineiston apteekkien omavaraisuusasteen jakaumat vuosilta 2013–2016 on esitetty **taulukossa 8**. Aineiston apteekeissa omavaraisuusaste oli vuonna 2016 hyvä 43 %:lla apteekeista, 29 %:lla omavaraisuusaste oli tyydyttävä ja 29 %:lla apteekeista omavaraisuusaste oli huono. Vuoteen 2015 verrattuna aineiston apteekkien omavaraisuusaste näyttää hieman parantuneen vuonna 2016, mutta koko tarkastelujakson aikana se on kuitenkin heikentynyt.

Tuloksista ei kuitenkaan voida suoraan tehdä johtopäätöksiä apteekkien omavaraisuusasteesta, sillä yksityisliikkeessä omistaja voi nostaa yrityksestään varoja enemmän kuin on siihen sijoittanut tai liikevoittoa on kertynyt. Apteekkien heikko omavaraisuusaste johtuu pääsääntöisesti pienestä omasta pääomasta, jolloin apteekkarin yksityisotot ovat olleet tilikauden aikana suuremmat kuin tilikauden voitto tai sijoitukset apteekin toimintaan. Ilmiö on suhteellisen tyypillinen yksityisyrityksissä. Lisäksi omavaraisuusasteelle esitetyt ohjearvot ovat yleensä suuntaa antavia (15). Jos yrityksen toimintaan liittyvä riski on alhainen ja tuloskehitys vakaa, mataliakin omavaraisuusasteita voidaan pitää hyväksyttävänä.

Taulukko 8. Aineiston apteekkien omavaraisuusaste 2013–2016 (n=84).

Vuosi	2013		2014		2015		2016	
	n	%	N	%	N	%	n	%
Omavaraisuusaste								
Heikko (alle 20)	27	31	28	33	33	35	24	29
Tyydyttävä (20–40)	12	14	15	18	22	23	24	29
Hyvä (yli 40)	48	55	41	49	39	41	36	43
Yhteensä	87	100	84	100	94	100	84	100

6.2 Suhteellinen velkaantuneisuus

Suhteellinen velkaantuneisuus mittaa yrityksen velkojen suhdetta toiminnan laajuuteen (8). Hyväksyttävänä pidettävä suhteellinen velkaantuneisuus riippuu yrityksen toiminnan luonteesta. Tämän takia suhteellista velkaantumista voidaan verrata vain saman toimialan yritysten välillä. Suhteellinen velkaantuneisuus on hyvä, jos se on alle 40 %, tyydyttävä, jos se on 40–80 % ja heikko, jos se on yli 80 %.

Kaikilla aineiston apteekkeilla suhteellinen velkaantuneisuus oli hyvä vuonna 2016 ja näin apteekkien velkarasite kaikissa liikevaihtoryhmissä näyttäisi olevan pieni. Aineiston apteekkeilla on velkaa keskimäärin reilut 10 % liikevaihdosta. Tarvittavan pääoman määrä suhteessa liikevaihtoon onkin apteekkeilla pieni verrattuna moneen muuhun toimialaan.

6.3 Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä suoriutua lyhytaikaisista maksuvelvoitteistaan mahdollisimman edullisesti (9). Tällöin yritys pystyy hyödyntämään kassa-alennuksia ja tililiimittejä ei ole käytössä. Maksuvalmiutta voidaan tarkastella staattisesta näkökulmasta, jolloin maksuvalmiutta arvioidaan tietynä yksittäisenä päivänä kuten tilinpäätöspäivänä tai dynaamisesta näkökulmasta, jolloin rahoituksen riittävyttä arvioidaan koko tilikauden aikana esimerkiksi kassavirtalaskelmien avulla.

Current ratio on suuntaa antava maksuvalmiuden tunnusluku tilikauden päättymispäivältä (9). Tilikauden päättymispäivä edustaa kuitenkin vain yhtä tilikauden päivää, jolloin yrityksen rahavarat, vaihto-omaisuus ja lyhytaikaiset velat eivät välttämättä ole tyypillisimmillään. Current ratio kuvaa yrityksen mahdollisuutta selviytyä lyhytaikaisista veloista rahoitusomaisuuden ja vaihto-omaisuuden realisoinnin avulla. Current ratio on hyvä, jos se on yli 2, tyydyttävä, jos se on 1–2 ja heikko, jos se on alle 1.

Taulukko 9. Aineiston apteekkien maksuvalmius 2013–2016 (n=84).

Vuosi	2013		2014		2015		2016	
	n	%	N	%	N	%	n	%
Heikko	10	12	11	13	13	14	6	7
Tyydyttävä	34	39	40	48	54	58	49	58
Hyvä	43	49	33	39	26	28	29	35
Yhteensä	87	100	84	100	93	100	84	100

Aineiston apteekkien maksuvalmiuden jakaumat vuosilta 2013–2016 on esitetty **taulukossa 9**. Apteekkeista noin kolmanneksella Current ratio oli hyvä vuoden 2016 tilinpäätöshetkellä. Noin 60 %:lla apteekkeista se oli tyydyttävä, ja vajaalla 10 %:lla apteekkeista heikko. Vuoteen 2015 verrattuna aineiston apteekkien maksuvalmius näyttää hieman parantuneen vuonna 2016, sillä sellaisten apteekkien osuus, joilla on heikko maksuvalmius tilinpäätöshetkellä, on pienentynyt ja vastaavasti sellaisten apteekkien osuus, joilla on hyvä maksuvalmius tilinpäätöshetkellä, on kasvanut. Tarkastelujakson aikaisempiin vuosiin 2013–2014 verrattuna maksuvalmius on kuitenkin jonkin verran heikentynyt vuonna 2016 ja hyvän maksuvalmiuden omaavien apteekkien osuus on pienentynyt.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Apteekkien kokonaisliikevaihto näyttää kasvavan etenkin suurimmissa liikevaihtoryhmissä. Aineiston apteekit ovat kuitenkin hyvin heterogeenisiä. Apteekkien keskimääräinen liikevaihto on noussut tarkastelujakson aikana noin 9 %. Vuosittainen kasvu on ollut 2–3 %.

Lääkkeiden myynti on kasvanut tarkastelujakson aikana noin 10 %. Kasvuvauhti on ollut vuositasolla noin 3 %. Lääkkeiden myynnin nousu selittyy hyvin pitkälti samoilla syillä kuin aikaisempinakin vuosina. Lääkemyyntiä ovat kasvattaneet uudet, aikaisempaa kalliimmat lääkkeet etenkin veritautien lääkkeissä ja syöpälääkkeissä. Näille lääkkeille on tyypillistä, että niitä on aikaisemmin käytetty pelkästään sairaalahoitossa, mutta nykyään niitä käytetään yhä enenevässä määrin avohoidossa. Syöpälääkkeiden kohdalla on havaittavissa myös ilmiö, jossa erilaisille syövän alatyypeille kehitetään oma täsmälääkkeensä, jolloin yhden lääkkeen asemesta käytettävissä onkin useampia erilaisia lääkkeitä. Myös biologisten lääketoimien enenevä käyttöönnotto ja viitehintojen nousu vaikuttavat kustannuksiin. Lisäksi suurten ikäluokkien ikääntyminen ja tästä aiheutuva lääkehoidon tarpeen lisääntyminen näkyvät esimerkiksi diabeteslääkkeiden ja sydän- ja verisuonilääkkeiden myyntiluvuissa.

Yleisten kauppatavaroiden osuus apteekkien kokonaisliikevaihdosta on pieni. Apteekin liikevaihdon kasvaessa yleisten kauppatavaroiden myynti siirretään usein apteekin yhteydessä toimivalle yhtiölle, minkä takia apteekin yleisten tavaroiden myynnin kehitys näyttää negatiiviselta vuonna 2016.

Myyntikateprosentit ovat laskeneet jokaisena vuotena 2013–2016. Myyntikateprosentti 1 on laskenut vajaan prosentin ja myyntikateprosentti 1,3 %. Selittävinä tekijöinä myyntikatteiden laskuun ovat pienempikatteisten kalliiden lääkkeiden myynnin osuuden kasvaminen, myynnin kasvusta aiheutunut apteekkimaksun kasvu sekä väliaikainen suurempien apteekkien apteekkimaksun korotus vuonna 2016.

Liikevoitto ennen satunnaisia eriä on laskenut vuoteen 2015 verrattuna noin 0,5 % vuonna 2016, mutta vuosien 2013–2016 aikana liikevoitto on kuitenkin kokonaisuudessaan kasvanut lähes 6 %. Vuonna 2016 aineiston apteekkien liikevoittoprosentti on hieman laskenut edellisiin vuosiin verrattuna, ollen 6,7 %. Liikevoiton laskuun ovat osittain syynä samat tekijät kuin myyntikatteiden laskussa ovat. Lisäksi selittävinä tekijänä voivat olla myös liiketoiminnan kulojen nousu liikevaihtoa nopeammin. Noin 7 %:ssa apteekeista liikevoitto vuonna 2016 oli alle 86 000 euron. Kun aineistossa otetaan huomioon verot, satunnaiset erät ja proviisorin palkkaan perustuva palkkaokaisuus, oli lähes 60 %:lla aineiston apteekeissa liikevoitto alle 86 000 euroa vuonna 2016. Apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen satunnaisia eriä sekä liikevoitto ovat suurempia taajaan asuttujen alueiden apteekeissa kuin kaupunki- tai haja-asutusalueiden apteekeissa. Apteekin liikevaihto näyttää kasvavan apteekin sijaintialueen väestömäärän kasvaessa.

Vuoteen 2015 verrattuna aineiston apteekkien omavaraisuusaste näyttää hieman parantuneen vuonna 2016, mutta koko tarkastelujakson aikana se on kuitenkin heikentynyt. Suhteellinen velkaantuneisuus on hyvällä tasolla, sillä apteekeilla on keskimäärin 10–12 % velkaa suhteessa liikevaihtoon. Tarkastelujakson aikaisempiin vuosiin 2013–2014 verrattuna maksuvalmius on jonkin verran heikentynyt ja hyvän maksuvalmiuden omaavien apteekkien osuus on pienentynyt, vaikka maksuvalmius vuoden 2015 tilanteeseen verrattuna onkin hieman parantunut vuonna 2016.

Aineiston apteekkien toiminta on ollut vuonna 2016 liiketaloudellisesti kannattavaa ja apteekit ovat pääsääntöisesti vakavaraisia. Myyntikatteissa ja liikevoittoprosentissa on havaittavissa pientä laskua ja apteekkien maksuvalmius näyttää jonkin verran heikentyneen. Apteekkien väliset erot liikevoiton suhteen vaihtelevat kuitenkin suuresti eri liikevaihtoryhmien sisällä. Kaikkein pienimpien apteekkien toiminta edellyttää tarkkaa taloudellista suunnittelua ja välitöntä apteekkarin työpanosta. Mikäli toiminta itsenäisenä apteekkina ei ole kannattavaa, voidaan apteekin muuttamisella sivuapteekiksi turvata lääkkeiden saatavuus kyseisellä alueella. Vastaavasti paikkakunnilla, joissa väestömäärä apteekkia kohden on suuri, voidaan harkita uuden apteekin tai uusien apteekkien perustamista hallituksen linjausten mukaisesti.

LÄHTEET

1. Mäntylä A, Kiviniemi V, Kumpusalo-Vauhkonen A, Paaskoski S, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2010. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2011. Kuopio: Fimea 2011.
2. Mäntylä A, Kokki E, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2009–2011. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2012. Kuopio: Fimea 2012.
3. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2009–2012. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2013. Kuopio: Fimea 2013.
4. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2010–2013. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 4/2014. Kuopio: Fimea 2014.
5. Mäntylä A, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2011–2014. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 6/2015. Kuopio: Fimea 2015.
6. Reinikainen L, Oravilahti T, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2012–2015. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 1/2017. Kuopio: Fimea 2017.
7. Sosiaali- ja terveysministeriö. Lääkepolitiikka 2020. Kohti tehokasta, turvallista, tarkoituksenmukaista ja taloudellista lääkkeiden käyttöä. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:2.
8. Niskanen J, Niskanen M. Tilinpäätösanalyysi, Helsinki 2003
9. Yritystutkimus ry. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. Helsinki 2017.
10. Hyytinen A, Maliranta M. Yritysjohdon taloustiede: Yritykset taloudessa ja taloustieteessä. Helsinki 2015.
11. Leppiniemi J, Leppiniemi R. Tilinpäätöksen tulkinta. Porvoo 2000.
12. Tilastokeskus [Postinumeroaluerajat]. Aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 13.12.2017 lisenssillä CC BY 4.0
13. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi © Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus 2005-2017. Aineisto on ladattu THL:n rajapintapalvelusta 13.12.2017 lisenssillä CC BY 4.0
14. Heikkilä T, Tilastollinen tutkimus, Edita, Helsinki, 2004
15. Leppiniemi J, Kykkänen T. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. Helsinki 2009.

LIITTEET

LIITE 1. Apteekkien liikevaihto 2013–2016 (n=592)

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Liikevaihto, keskiarvo (M€)	Liikevaihto, mediaani (M€)	Liikevaihto, yhteensä (M€)	Liikevaihto, muutos liikevaihtoryhmän keskiarvossa* (%)	Liikevaihto, muutos liikevaihtoryhmän keskiarvossa** (%)
< 0,9	9	2013	0,719	0,755	6,475	-	-
		2014	0,738	0,791	6,642	2,58	2,58
		2015	0,784	0,832	7,055	6,23	8,97
		2016	0,777	0,881	6,997	-0,82	8,07
0,9–1,3	40	2013	1,127	1,143	45,064	-	-
		2014	1,137	1,173	45,498	0,96	0,96
		2015	1,193	1,197	47,715	4,87	5,88
		2016	1,279	1,275	51,146	7,19	13,50
1,3–1,7	57	2013	1,492	1,479	85,050	-	-
		2014	1,586	1,569	90,379	6,27	6,27
		2015	1,657	1,646	94,471	4,53	11,08
		2016	1,696	1,615	96,694	2,35	13,69
1,7–2,1	66	2013	1,911	1,916	126,118	-	-
		2014	1,975	1,961	130,345	3,35	3,35
		2015	2,073	2,043	136,804	4,96	8,47
		2016	2,132	2,097	140,680	2,83	11,55
2,1–2,5	43	2013	2,292	2,302	98,569	-	-
		2014	2,353	2,396	101,196	2,67	2,67
		2015	2,477	2,441	106,514	5,26	8,06
		2016	2,583	2,536	111,073	4,28	12,69
2,5–2,9	53	2013	2,680	2,691	142,063	-	-
		2014	2,781	2,777	147,408	3,76	3,76
		2015	2,877	2,871	152,466	3,43	7,32
		2016	2,967	2,973	157,235	3,13	10,68
2,9–3,4	48	2013	3,114	3,089	149,471	-	-
		2014	3,224	3,177	154,752	3,53	3,53
		2015	3,346	3,282	160,592	3,77	7,44
		2016	3,477	3,382	166,911	3,93	11,67
3,4–4,0	63	2013	3,684	3,695	232,078	-	-
		2014	3,763	3,742	237,069	2,15	2,15
		2015	3,914	3,930	246,556	4,00	6,24
		2016	4,047	3,991	254,958	3,41	9,86
4,0–5,0	100	2013	4,475	4,479	447,465	-	-
		2014	4,555	4,597	455,484	1,79	1,79
		2015	4,696	4,715	469,590	3,10	4,94
		2016	4,806	4,856	480,579	2,34	7,40
5,0–7,5	87	2013	6,042	6,012	525,676	-	-
		2014	6,208	6,239	540,122	2,75	2,75
		2015	6,407	6,504	557,435	3,21	6,04
		2016	6,583	6,501	572,739	2,75	8,95
> 7,5	26	2013	10,232	8,457	266,025	-	-
		2014	10,400	8,728	270,388	1,64	1,64
		2015	10,493	9,054	272,830	0,90	2,56
		2016	10,671	9,529	277,452	1,69	4,30
Yhteensä	592	2013	3,588	3,133	2124,055	-	-
		2014	3,681	3,177	2179,281	2,60	2,60
		2015	3,804	3,286	2252,029	3,34	6,02
		2016	3,913	3,439	2316,465	2,86	9,06

Verrattu edellisen vuoden* tai vuoden 2013** liikevaihdon keskiarvoon.

LIITE 2. Apteekkien lääkemyynti 2013–2016 (n=592)

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Lääkemyynti, keskiarvo (M€)	Lääkemyynti, mediaani (M€)	Lääkemyynti, yhteensä (M€)	Lääkemyynti, muutos* (%)	Lääkemyynti, muutos** (%)
< 0,9	9	2013	0,735	0,761	6,613	-	-
		2014	0,757	0,801	6,814	3,03	3,03
		2015	0,803	0,834	7,223	6,00	9,22
		2016	0,789	0,894	7,098	-1,73	7,33
0,9–1,3	40	2013	1,112	1,122	44,472	-	-
		2014	1,127	1,168	45,085	1,38	1,38
		2015	1,187	1,193	47,485	5,32	6,78
		2016	1,266	1,271	50,659	6,68	13,91
1,3–1,7	57	2013	1,494	1,489	85,159	-	-
		2014	1,585	1,556	90,323	6,06	6,06
		2015	1,654	1,615	94,268	4,37	10,70
		2016	1,699	1,653	96,855	2,74	13,73
1,7–2,1	66	2013	1,917	1,908	126,534	-	-
		2014	1,984	1,937	130,953	3,49	3,49
		2015	2,075	2,009	136,949	4,58	8,23
		2016	2,138	2,075	141,088	3,02	11,50
2,1–2,5	43	2013	2,301	2,293	98,931	-	-
		2014	2,353	2,370	101,186	2,28	2,28
		2015	2,487	2,417	106,936	5,68	8,09
		2016	2,559	2,508	110,039	2,90	11,23
2,5–2,9	53	2013	2,671	2,685	141,550	-	-
		2014	2,786	2,794	147,641	4,30	4,30
		2015	2,876	2,885	152,433	3,25	7,69
		2016	2,962	2,940	156,999	3,00	10,91
2,9–3,4	48	2013	3,187	3,174	152,962	-	-
		2014	3,308	3,267	158,781	3,80	3,80
		2015	3,454	3,437	165,769	4,40	8,37
		2016	3,583	3,491	171,968	3,74	12,43
3,4–4,0	63	2013	3,747	3,763	236,066	-	-
		2014	3,865	3,835	243,481	3,14	3,14
		2015	4,048	4,004	255,044	4,75	8,04
		2016	4,219	4,140	265,827	4,23	12,61
4,0–5,0	100	2013	4,632	4,657	463,224	-	-
		2014	4,738	4,713	473,759	2,27	2,27
		2015	4,857	4,806	485,677	2,52	4,85
		2016	4,974	5,003	497,365	2,41	7,37
5,0–7,5	87	2013	6,269	6,279	545,392	-	-
		2014	6,466	6,511	562,565	3,15	3,15
		2015	6,696	6,848	582,584	3,56	6,82
		2016	6,952	6,873	604,811	3,82	10,89
> 7,5	26	2013	10,552	9,160	274,362	-	-
		2014	10,776	9,446	280,170	2,12	2,12
		2015	10,995	9,900	285,858	2,03	4,19
		2016	11,310	10,432	294,050	2,87	7,18
Yhteensä	592	2013	3,674	3,214	2175,267	-	-
		2014	3,785	3,257	2240,756	3,01	3,01
		2015	3,919	3,381	2320,225	3,55	6,66
		2016	4,049	3,487	2396,758	3,30	10,18

* Verrattu edellisen vuoden lääkemyynnin keskiarvoon.

** Verrattu vuoden 2013 lääkemyynnin keskiarvoon.

LIITE 3. Apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti 2013–2016 (n=592)

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Yleisten kauppavaroiden myynti, keskiarvo (M€)	Yleisten kauppavaroiden myynti, mediaani (M€)	Yleisten kauppavaroiden myynti, yhteensä (M€)	Yleisten kauppavaroiden myynti, muutos* (%)	Yleisten Kauppavaroiden myynti, muutos** (%)
< 0,9	9	2013	0,057	0,054	0,511	-	-
		2014	0,059	0,073	0,534	4,39	4,39
		2015	0,065	0,077	0,582	9,12	13,91
		2016	0,072	0,087	0,651	11,68	27,21
0,9–1,3	40	2013	0,136	0,120	5,436	-	-
		2014	0,129	0,124	5,159	-5,09	-5,09
		2015	0,133	0,127	5,310	2,92	-2,32
		2016	0,147	0,136	5,877	10,69	8,12
1,3–1,7	57	2013	0,156	0,144	8,871	-	-
		2014	0,171	0,160	9,749	9,89	9,89
		2015	0,179	0,167	10,219	4,82	15,19
		2016	0,175	0,174	9,974	-2,39	12,44
1,7–2,1	66	2013	0,194	0,193	12,781	-	-
		2014	0,204	0,202	13,483	5,49	5,49
		2015	0,215	0,216	14,212	5,41	11,19
		2016	0,212	0,222	14,022	-1,34	9,71
2,1–2,5	43	2013	0,228	0,216	9,823	-	-
		2014	0,249	0,237	10,691	8,84	8,84
		2015	0,224	0,236	9,652	-9,72	-1,74
		2016	0,249	0,266	10,701	10,86	8,94
2,5–2,9	53	2013	0,292	0,296	15,451	-	-
		2014	0,285	0,298	15,089	-2,34	-2,34
		2015	0,295	0,299	15,656	3,76	1,33
		2016	0,321	0,344	16,995	8,55	10,00
2,9–3,4	48	2013	0,251	0,287	12,067	-	-
		2014	0,255	0,288	12,255	1,55	1,55
		2015	0,247	0,269	11,838	-3,41	-1,90
		2016	0,244	0,232	11,725	-0,95	-2,83
3,4–4,0	63	2013	0,324	0,385	20,393	-	-
		2014	0,296	0,370	18,671	-8,45	-8,45
		2015	0,276	0,334	17,367	-6,98	-14,84
		2016	0,247	0,105	15,571	-10,34	-23,64
4,0–5,0	100	2013	0,307	0,352	30,731	-	-
		2014	0,328	0,374	32,810	6,77	6,77
		2015	0,331	0,356	33,053	0,74	7,56
		2016	0,313	0,321	31,295	-5,32	1,84
5,0–7,5	87	2013	0,405	0,170	35,219	-	-
		2014	0,394	0,162	34,257	-2,73	-2,73
		2015	0,360	0,104	31,338	-8,52	-11,02
		2016	0,311	0,078	27,067	-13,63	-23,15
> 7,5	26	2013	0,556	0,123	14,466	-	-
		2014	0,507	0,134	13,176	-8,91	-8,91
		2015	0,414	0,104	10,752	-18,40	-25,67
		2016	0,282	0,095	7,325	-31,87	-49,36
Yhteensä	592	2013	0,280	0,201	165,749	-	-
		2014	0,280	0,202	165,874	0,08	0,08
		2015	0,270	0,200	159,978	-3,55	-3,48
		2016	0,255	0,194	151,204	-5,48	-8,78

* Verrattu edellisen vuoden yleisten kauppatavaroiden myynnin keskiarvoon.

** Verrattu vuoden 2013 yleisten kauppatavaroiden myynnin keskiarvoon.

LIITE 4.

Apteekkien liikevoitto ennen satunnaisia eriä 2013–2016

Liike- Vaihto- ryhmä* (M€)	Vuo- si	N	Liikevoitto ennen satunnaisia eriä, keskiarvo (t€)	Liikevoitto ennen satunnaisia eriä, mediaani (t€)	Liikevoitto ennen satunnaisia eriä, minimi (t€)	Liikevoitto ennen satunnaisia eriä, maksimi (t€)	Liike- voitto ennen satun- naisia eriä, muutos** (%)	Liike- voitto ennen satun- naisia eriä, muutos*** (%)
< 0,9	2013	9	88,600	109,353	-8,919	135,658	-	-
	2014	9	64,009	99,864	-139,200	144,731	-27,76	-27,76
	2015	9	31,581	118,303	-161,609	127,957	-50,66	-64,36
	2016	7	95,595	129,406	-38,292	187,516	202,69	7,89
0,9–1,3	2013	37	113,329	117,899	-259,525	199,923	-	-
	2014	37	121,407	134,291	-261,383	244,916	7,13	7,13
	2015	35	124,496	127,456	-220,846	303,000	2,54	9,85
	2016	36	134,447	140,129	-193,217	429,624	7,99	18,63
1,3–1,7	2013	53	150,478	150,815	27,453	385,240	-	-
	2014	53	161,508	156,464	15,566	533,626	7,33	7,33
	2015	53	166,942	172,704	-9,118	361,278	3,36	10,94
	2016	53	169,794	160,813	-151,259	360,858	1,71	12,84
1,7–2,1	2013	63	181,269	184,065	32,225	413,693	-	-
	2014	62	193,795	187,705	-18,634	327,249	6,91	6,91
	2015	59	197,760	196,055	81,075	401,125	2,05	9,10
	2016	61	193,813	195,265	57,287	353,472	-2,00	6,92
2,1–2,5	2013	40	178,608	181,757	-12,163	406,859	-	-
	2014	42	189,305	202,454	-30,468	362,601	5,99	5,99
	2015	39	199,271	194,737	-230,396	431,037	5,26	11,57
	2016	38	203,047	193,400	35,947	347,449	1,89	13,68
2,5–2,9	2013	50	202,847	197,318	-145,826	407,456	-	-
	2014	52	212,789	213,365	56,720	380,285	4,90	4,90
	2015	48	204,213	227,689	33,802	341,203	-4,03	0,67
	2016	52	211,624	211,175	-0,012	361,852	3,63	4,33
2,9–3,4	2013	46	231,137	240,586	-26,308	427,026	-	-
	2014	45	237,482	237,151	-31,037	514,982	2,75	2,75
	2015	45	257,767	259,593	59,721	528,304	8,54	11,52
	2016	44	246,024	255,315	-33,896	513,117	-4,56	6,44
3,4–4,0	2013	61	270,992	276,561	41,147	500,585	-	-
	2014	60	277,118	301,548	-28,707	520,273	2,26	2,26
	2015	60	286,397	298,535	-2,198	486,422	3,35	5,68
	2016	60	286,623	287,462	7,578	579,931	0,08	5,77
4,0–5,0	2013	98	271,074	260,885	-25,266	1445,049	-	-
	2014	95	306,917	286,650	32,366	1485,818	13,22	13,22
	2015	95	303,644	294,054	-63,728	1490,578	-1,07	12,02
	2016	89	283,473	254,276	-49,740	1379,885	-6,64	4,57
5,0–7,5	2013	84	375,068	384,464	-99,111	819,520	-	-
	2014	82	413,496	415,101	-55,575	832,075	10,25	10,25
	2015	83	393,283	405,675	-8,396	846,389	-4,89	4,86
	2016	85	389,882	393,737	50,336	859,601	-0,86	3,95
> 7,5	2013	26	552,036	474,861	235,115	1478,850	-	-
	2014	24	566,505	527,343	204,316	1099,844	2,62	2,62
	2015	23	540,776	506,887	142,917	1004,070	-4,54	-2,04
	2016	24	555,005	570,247	76,895	1029,755	2,63	0,54
Yhteensä	2013	567	249,134	214,033	-259,525	1478,850	-	-
	2014	561	264,943	230,779	-261,383	1485,818	6,35	6,35
	2015	549	264,920	232,837	-230,396	1490,578	-0,01	6,34
	2016	549	263,685	227,201	-193,217	1379,885	-0,47	5,84

* Tarkastelu on tehty erikseen kunkin vuoden aineistosta siten, että ko. vuoden aikana tapahtuneet omistajanvaihdokset ja merkittävän puutteelliset tiedot on poistettu aineistosta. Apteekit on jaettu liikevaihtoryhmiin erikseen kunkin vuoden toteutuneen liikevaihdon mukaisesti.

** Verrattu edellisen vuoden liikevoiton (ennen satunnaisia eriä) keskiarvoon.

*** Verrattu vuoden 2013 liikevoiton (ennen satunnaisia eriä) keskiarvoon.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus | Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet | Finnish Medicines Agency

PL 55, 00034 FIMEA | Käyntiosoitteet: Helsinki, Mannerheimintie 103b | Mannerheimintie 166, Helsinki (Valvontalaboratorio) | Microkatu 1, Kuopio